

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

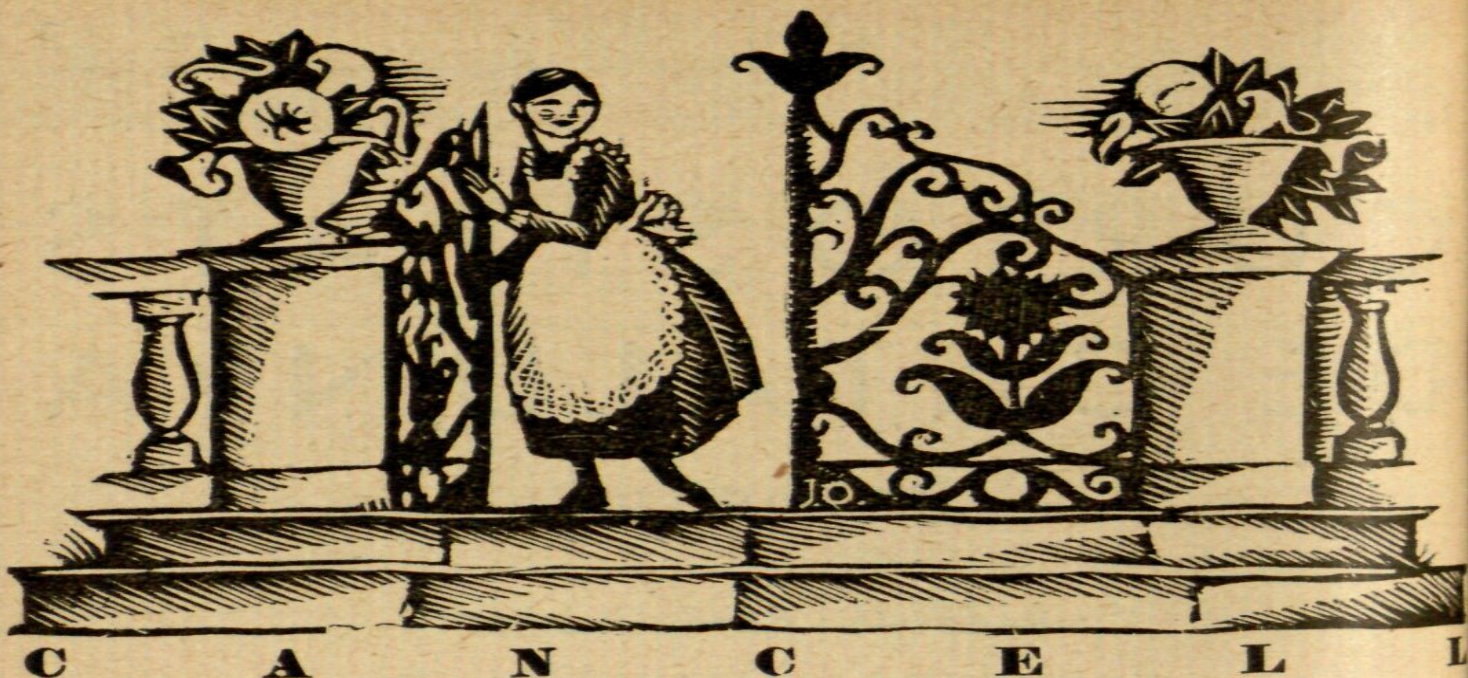
P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Subscripció semestral	6 pessetes.
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Cancell, pàg. 450. - La Vall de Mur, pàgina 452. - El serral de les forques, pàgina 456. - Catalans notables, pàg. 457. - Supersticions, pàg. 460. - L'Hostal de la Peira, pàg. 461. - Idil·li, pàg. 464. - Cançons populars, pàg. 465. - De Balaguer estant, pàg. 468. - Nostra Premsa, pàgina 470. - Geografia folklòrica, pàg. 474. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 477. - Entreteniments Instructius, pàg. 480.

L'aniversari que no hem de voler oblidar

BEN mirat i remirat, nosaltres, els catalans, som gent amant de rememorar fets retrospec-tius precisament en les dates en què s'escauen els respectius aniversaris. Tanmateix, d'aniversaris en commemorem una colla. Tots, però, sota diferents aspectes.

Hi ha aniversaris la celebració dels quals ens causa una certa alegria. N'hi ha, també, que en commemorar-los no podem deixar d'experimentar un regust d'enyor i tristesa. En alguns, pel sol fet de predisposar-nos nosaltres a llur evocació, mostrem a bastament que estem poc o molt satisfets del camí recorregut des del moment inicial. D'altres, a mesura que s'apropen, constatem com una mena de sensació inconeguda, barreja d'indignació i dolor...

Per a nosaltres, els catalans de cor i d'ànima, n'hi ha un d'aniversari, l'arribada del qual té la virtut de fer sonar dins nostre, en aquell reconet on tothora hi flameja el foc sagrat d'amor a la Pàtria, trenta mil músiques el so de les quals testimonieja la gran joia i alegria que embolcalla per complet tot el nostre ésser. Aquest aniversari del qual parlem no és altre que el que per sisena vegada s'acomplirà el

proper dimecres, dia 14: el de la proclamació de la II República Espanyola.

Recordeu, si us plau, aquell dimarts gloriós, transcendental, històric, d'ara farà sis anys. Aquell inoblidable 14 d'abril del 1931 fou, per obra i gràcia de la voluntat de tot un poble, quan d'una estrebada s'obrí la porta de Catalunya, aquella porta simbòlica per on, poc a poc, paulatinament, totes les llibertats que els catalans anhelem, que de dret podem exigir perquè ens pertoquen, han passat, passen i passaran triomfants, alliberadores de tota una vida d'esclavitud.

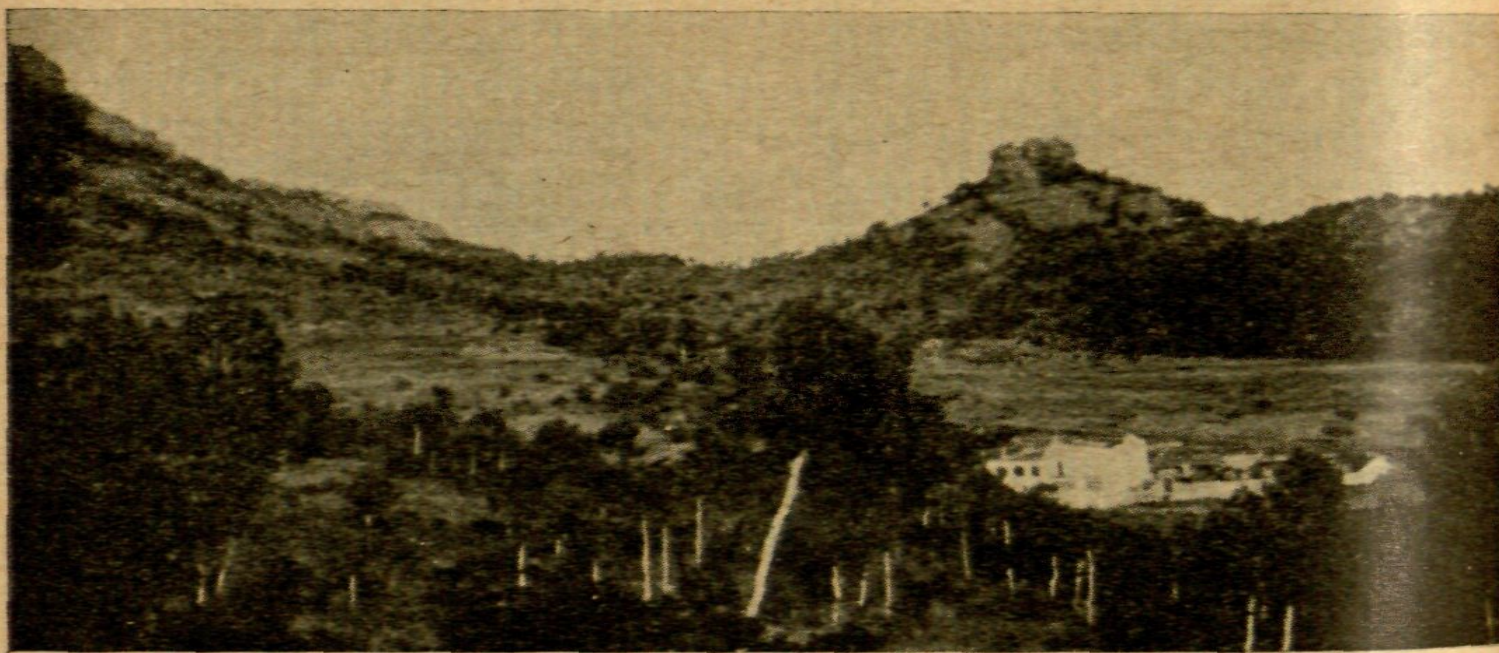
Sense aquell moment, sense aquell gest característic d'una terra desitjosa de reconquerir de bell nou les seves llibertats, és ben cert que a hores d'ara no gaudiríem d'aquest govern autonòmic pel qual ens regim. Aquella, i no cap altra, va ésser la primera pedra de la nova Catalunya, d'aquesta Pàtria nostra, riallera i enjogassada en extrem, però també en extrem ardida i coratjosa fins al punt de defensar amb les dents, amb les ungles si fos precis, el preat tresor de la seva joventut.

Perquè Catalunya és jove. Ho és ara com ho fou ahir i ho serà sempre, car és quan s'és jove quan hom té el delit suficient per a defensar-se, per a resguardar-se de les escomeses enemigues i traïdores.

Catalunya triomfant, tornarà a ésser rica i plena com mai no ho ha estat. I això a no trigar gaire, més aviat del que creiem i podem pensar. Dia vindrà que el sol, aquest nostre sol que diàriament s'aixeca amb tota majestat per damunt del blau cel català, il·luminarà amb els seus raigs de foc, vivificadors, purificadors, verges d'intrigues i d'insanes passions, la nostra Pàtria fins a convertir-la en una terra laboriosa, prolífica, on la cultura i les arts, el comerç i la indústria, l'agricultura, fructifiquin més i més per tal de consolidar una pau durable, portadora d'uns sens fi de prosperitats i felicitats a desdir.

Aquest és, doncs, un dels aniversaris, gosariem a dir l'únic, que Catalunya, i amb ella tots els seus fills, han de voler recordar per damunt de tots els altres.

FREDERIC BALLIRANA.

Vista panòptica de La Vall de Mur amb la casa de El Davi, el Coll Gavatx i la Roca de Mur al fons. (Muntanya de S. Llorenç del Munt).

La Vall de Mur

Llegenda fantasmagòrica

A Maria Goçalbez Forcada, afectuosament.

I

IMPRESSIÓ

SOTA del blau celatge que ens abriga
i entre els perfums que enjoien els sentits,
la Vall de Mur a l'hom es desabriga
per dar-li, del seu nu, a xuclar els pits.

Tan bé s'hi troba dins de l'ampla falda
del més gegant dels cims de Sant Llorenç *,
que el sol, sabent-la tan bonica, malda
per veure-la en els jorns clars i serens.

Ella es desperta al cant de l'ocellada
i es renta amb el perleig del serení;

* Del Munt.

pentina els seus cabells la marinada
i el vestit de l'amor li duu el matí.

I juga amb el silenci cada dia
si el vent no la destorba, impertinent;
li diu el seu encís la olor que envia
tot el massís de la Mola imponent.

Els pins i les alzines centenàries
despertent a les fades i als follets
per fer la dansa de les lluminàries
quan els pastors hi passen balbs pels freds.

I quan el sol li besa el front de perles
que la nit, amorosa, li ha teixit,
ixen dels nius, a voliors, les merles,
i a dins la vall, del bes se n'han nodrit.

II

EL DAVI

Com guardiana de la llar pagesa,
mireu-la encara dalt el turonell
que us diu, tota joiosa, sa noblesa
perquè la vall us faci el goig més bell.

Per dins l'esvelt Solei de Palomeres
acalen els seus brins herbes en flor
i duen a pageses matineres
un dolç polsim d'essència del seu plor.

Un pi de quatre besses mostra enlaire
la força dels seus braços corpulents
i us diu, com una vella rondinaire:
veniu, veniu, si us plauen mos parents!

Les terres de conreu, totes festoses,
us miren, com entreu, amb ulls gentils,
i els boscos i cingleres, remoroses,
us besen amb llurs flaires més subtils.

La jove quan us veu tresca i fretura
per donar la minestra al brau pastor
qui passa amb el ramat i el gos d'atura
per esplaiar les penes de l'amor.

I la Morella al peu del mas, altiva,
recull, dels vianants, la veu feliç
que salta penyalars en llur missiva
de dir al món: això és un paradís.

III

COLL GAVATX

Tor desinvolt, altiu, gemat i aurífic,
el Coll Gavatx se'ns mostra somrient;
la veu humana hi duu un ressò magnífic
entafurant-se en ell alabatent.

El cor enceta un cant de deslliurança
al llom del mirador encastellat
i l'ànima es refrega amb l'esperança
d'un viure, per la terra, il·luminat.

S'enjoien les canals i fondalades
al goig amorosit que va saltant
per roquissers gegants i serralades
com un abraç de mare al seu infant.

Ací el paisatge aplega en els seus braços
tots els delits que neixen cor endins
i els lliga tendrament amb els seus llaços
per injectar més joia als pelegrins.

Ací el pastor evoca l'estimada
quan amb son bes l'estança l'hi endolci;
ací l'encís hi fa una llarga estada
i el cor s'ompla de vida per sofrir.

Ací la pàtria a tots ens agermana
de sota el tàlem pur d'aquest cel blau
i duu a la nostra terra catalana
el flamicer delit de jorns de pau.

IV

LA ROCA DE MUR

ENCARA en llurs esqueis ignots s'enfila
la flor aparaulada del dolor;
encara és un pastor que atent vigila
si passa el vent portant un bri d'amor.

Encara l'hora canta dins l'oïda
i no sap pas qui calmarà el neguit:
una pagesa airosa féu fallida
quan tot era mel pura en el seu pit.

Dintre la vall, la il·lusió femenina,
no troba en el pastor l'eco plaent
que posí en joc la besada divina
per apagar el foc al cor sofrent.

I es mira desolat els xais i ovelles
que cerquen l'herba tendra en els seus peus,
i evoca aquella nit plena d'estrelles
que a son amor cenyia en els conreus.

I aquell silenci de la vall tranquil·la
li posa un vel de febre en el seu cos,
i aquella flama d'or que ara s'enfila,
li fa flonja la terra pel repòs.

I el brau pastor s'adorm damunt la roca;
clouen ses mans un afilat coltell;
el Mur fa un xiscle ploraner i toca
d'aprop el cor del mas del turonell.

AMAT GOSALBES

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

El serral de les forques

RIUDEBITLLES, com molts pobles de Catalunya, posseeix les seves muntanyes que, si no són de gran utilitat, tenen, però, una llegenda o fet històric, del qual es deriva llur nom.

L'origen del nom d'aquesta muntanya, o millor dit, d'«El serral de les forques», com així s'anomena vulgarment, no s'ha pogut indicar amb exactitud, perquè no hi ha coincidència entre els autors que han tractat de l'assumpte.

Aquest serral estava situat al S. O. de Riudebitlles, i pel seu costat hi passa la carretera que va de Vilafranca del Penedès a Igualada.

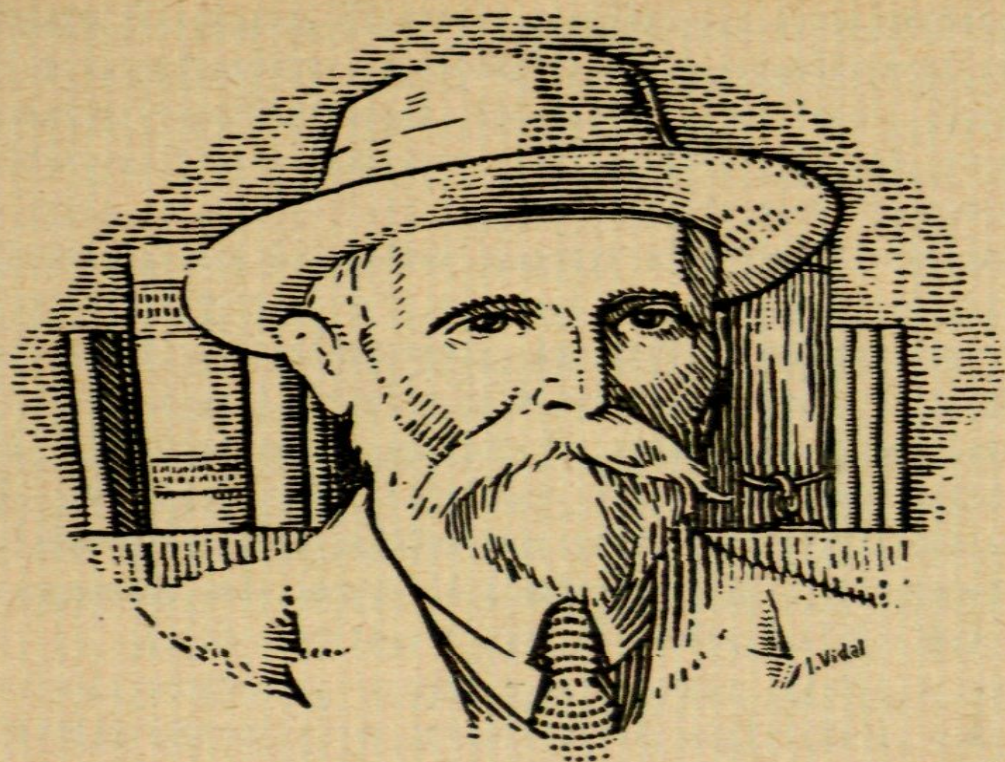
Encara que no hi hagi, com hem dit, unanimitat en atribuir-li l'origen del seu nom, manifestarem algunes opinions, que sempre serà convenient coneixin els llegidors de CURIOSITATS DE CATALUNYA, si més no, per tenir notícia de tots els indrets de la nostra terra.

Sembla, i aquesta és la creença més generalitzada, que l'origen del nom «forques» li prové, que al cim del serral antigament hi estaven instal·lades les forques, en les quals hi eren penjats els malfactors condemnats a mort: podem dir que «El serral de les forques» era el calvari dels delinqüents d'aquells temps.

També està molt estesa la convicció que l'origen d'aquest nom és degut a què al cim d'aquesta muntanya, que forma un pla, hi havia una era de batre blat, i com que en aquesta operació són imprescindibles les «forques» que usen els camperols o pagesos, la gent dels encontorns la distingien amb el nom d'«El serral de les forques».

Ignorem, certament, quina de les dues suposicions és la vertadera; sigui, però, la que es vulgui, sempre ha tingut aquest nom.

UAB
JOAN MARTÍ.
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

CATALANS NOTABLES

Cosme Vidal i Rosich

(Josep Aladern)

COSME Vidal i Rosich nasqué a Alcover, a les darreries de l'any 1869. De jovenet ja posà de manifest la seva vocació literària per l'afició que demostrava als llibres. L'any 1888, quan tot just tenia 19 anys, publicà un dels seus primers articles en «La Justicia», periòdic que apareixia a Madrid. L'article de referència era una rèplica a un treball de Julián Fernández, que combatia els nostres anhels de llibertat i menyspreava la nostra parla. La rèplica de Cosme Vidal donà origen a una viva polèmica, en la qual el nostre biografiat fonamentà tan encertadament la seva tesi, que el seu contrincant acabà reconeixent, en certa manera, la raó dels arguments exposats per l'Aladern. Aquest es pot dir que va ésser el primer assaig i també el primer èxit literari de Cosme Vidal, ja que bona part dels seus articles referents a aquesta polèmica foren reproduïts en diferents periòdics de la nostra terra. Llavors començà, pròpiament la vida literària de l'autor que comentem,

el qual, anhelant ampliar el radi en què es desenvolupava, es traslladà a Barcelona i més tard a València i a Madrid, encara que el seu allunyament de la nostra terra fou brevíssim i malaurat. De retorn s'instal·là novament a Alcover.

Fou també llavors quan adoptà el pseudònim de «Josep Aladern», que l'havia de fer popular. Cosme Vidal, en adoptar aquest pseudònim fou ambiciós, molt ambició, car, essent l'aladern un arbust de fusta molt forta, demostrarà el desig que tenia d'ésser una figura destacada en la literatura pàtria. Els seus anhels foren ampleament assolits. No obstant, els seus mèrits literaris, la figura i l'obra de Josep Aladern està gairebé oblidada en els nostres dies.

En l'any 1891 publicà el seu primer llibre titulat «Impietats», i dintre el mateix any apareixia «Sagramental», ambdós llibres de poesies.

Des de llavors la tasca literària de l'Aladern és nombrosa i vària. La seva fecunditat productiva abasta les diferents branques de la literatura: poesia, conte, novel·la, teatre, assaig, periodisme, monografia...

A Alcover, en l'edifici conegut per la Torre de la Saura, Aladern hi tenia instal·lada una petita impremta, i allí, precisament, s'editava la revista «La Nova Catalunya», que ja l'Aladern havia fundat a la vila de Sitges, quan l'any 1895 hi sojornà breument.

Quan la calúmnia planejà damunt la persona de Jacint Verdaguer, l'Aladern —que l'unia a Mn. Cinto el vincle de l'amistat, i al mateix temps, una fervent admiració envers el poeta— gràvid d'indignació, publicà en la revista «Lo Teatre Regional» de la nostra ciutat, un treball que es titulava «Verdaguer reivindicat», que meresqué l'agraïment del nostre eximí poeta, el qual el posà de manifest en unes cartes molt sentides, que els familiars de l'Aladern guarden com un tresor d'un valor inestimable.

L'Aladern era un esperit inquiet i emprenedor; no obstant, la sort no li fou massa favorable, i es veure obligat a canviar diferents vegades de residència en la recerca d'un mitjà de vida, no oblidant, però, mai la seva vocació literària. En una de les seves estades a la ciutat de Reus —on instal·là la impremta i obrí una petita llibreria— es veié voltat

d'una plèiade de joves amants de l'Art i de la Literatura, i l'Aladern, com una mena de germà gran, els aconsellava i els donava estímul. D'aquell cenacle literari han sortit personalitats destacades en el món de les Belles Arts i de les Lletres. Puig i Ferrer, Hortensi Güell, Pere Cavallé, Antoni Isern..., formaven part d'aquella comunitat espiritual i s'aurau-lien sovint entorn la figura protectora de l'Aladern.

En l'any 1899, l'Aladern s'instal·là a Barcelona i fou redactor i corrector de proves de «La Veu de Catalunya» i després de «La Renaixença». No obstant, la petita impremta que en altre temps havia constituït el seu mitjà de vida, va ésser també aquesta vegada una àncora de salvació, car en deixar, guiat per les seves il·lusions, els càrrecs que ocupava en els periòdics esmentats, es trobà amb la crua realitat de la vida, i amb unes necessitats imperioses que forçosament s'havien d'atendre.

Es formidable la tasca literària que l'Aladern portà a terme durant la seva estada en la nostra ciutat. Foren varies les revistes que fundà i que dirigí; entre elles citarem la revista per infants, avui tan popular, «En Patufet», que fundà junt amb el conegut folklorista Aureli Campmany. També, junt amb alguns poetes i escriptors del Llenguadoc, inicià la publicació d'una revista de confraternitat entre els catalans d'una i altra banda del Pireneu, titulada «Occitània». Malauradament, l'esforç de l'Aladern no va tenir l'acollida que mereixia, i la revista morí després d'haver-se'n publicat deu números.

En l'any 1909 es traslladà per tercera vegada a la ciutat de Reus, per imprimir el setmanari «Foment». La sort, aquesta vegada, tampoc l'afavorí. Fins i tot li fallà el negoci de la petita impremta, i fou llavors que la gent d'«El Progreso», coneixent el deplorable estat econòmic de l'Aladern, li oferiren un auxili, i entrà en aquest periòdic, primerament com a col·laborador i després, quan es traslladà novament a Barcelona, hi ingressà com a redactor, i obrí una secció titulada «Lo de ayer», que signava amb el pseudònim «Kosmóphilo», fent-lo popular.

Cosme Vidal era un veritable amic de la filologia i hi dedicà bona part de les seves activitats. Publicà,

ajudat per Mn. Marià Grandia, un «Diccionari popular de la llengua catalana». Els seus estudis filològics no es limitaren a la nostra llengua. L'Aladern sol·licità i obtingué una pensió de l'Estat per anar a estudiar les llengües del migdia de França, i allí féu amistat amb Frederic Mistral, el gran patriarca de les lletres provençals, i amb altres destacats escriptors d'aquelles terres germanes.

L'Aladern morí en la nostra ciutat, el dia 15 d'octubre del 1918, després d'una vida de privacions, sempre arborat pel foc de la vocació i guiat per una fe, per una confiança inesgotable. Nosaltres no el coneixíem, però sense coneixe'l sentim per ell una veritable admiració. L'Aladern era amic dels amics. L'amistat, per ell, era sagrada; un amic era un tresor; i per això sempre estava disposat a sacrificar-se per tal de complaure a algun amic veritable.

La seva bibliografia és extensa, però entre les obres més importants citarem: «La gent del llamp», «Sagramental», «Verdaguer, reivindicat», «De Barcelona a Tolosa, passant pel dret», «Alcover», «El català, gés idioma o dialecte?», «Mistral i la Provença», «Contes del mal art», «Cartes andorranes», «Odes messiàniques», «La família Figuerola», «Costums típiques de la ciutat de Valls», «La monja boja», «Odes paganes», «Entre tenebres».

Els fills de l'Aladern, desitjosos de difondre les obres del seu pare, han iniciat, darrerament, la publicació de les obres més destacades. Es d'esperar que el poble català, conscient de la vàlua de l'Aladern, farà justícia, fent-li ocupar el lloc d'honor —que per dret propi li correspon— entre els nostres literats contemporanis. — MANUEL SERRAT I PUIG.

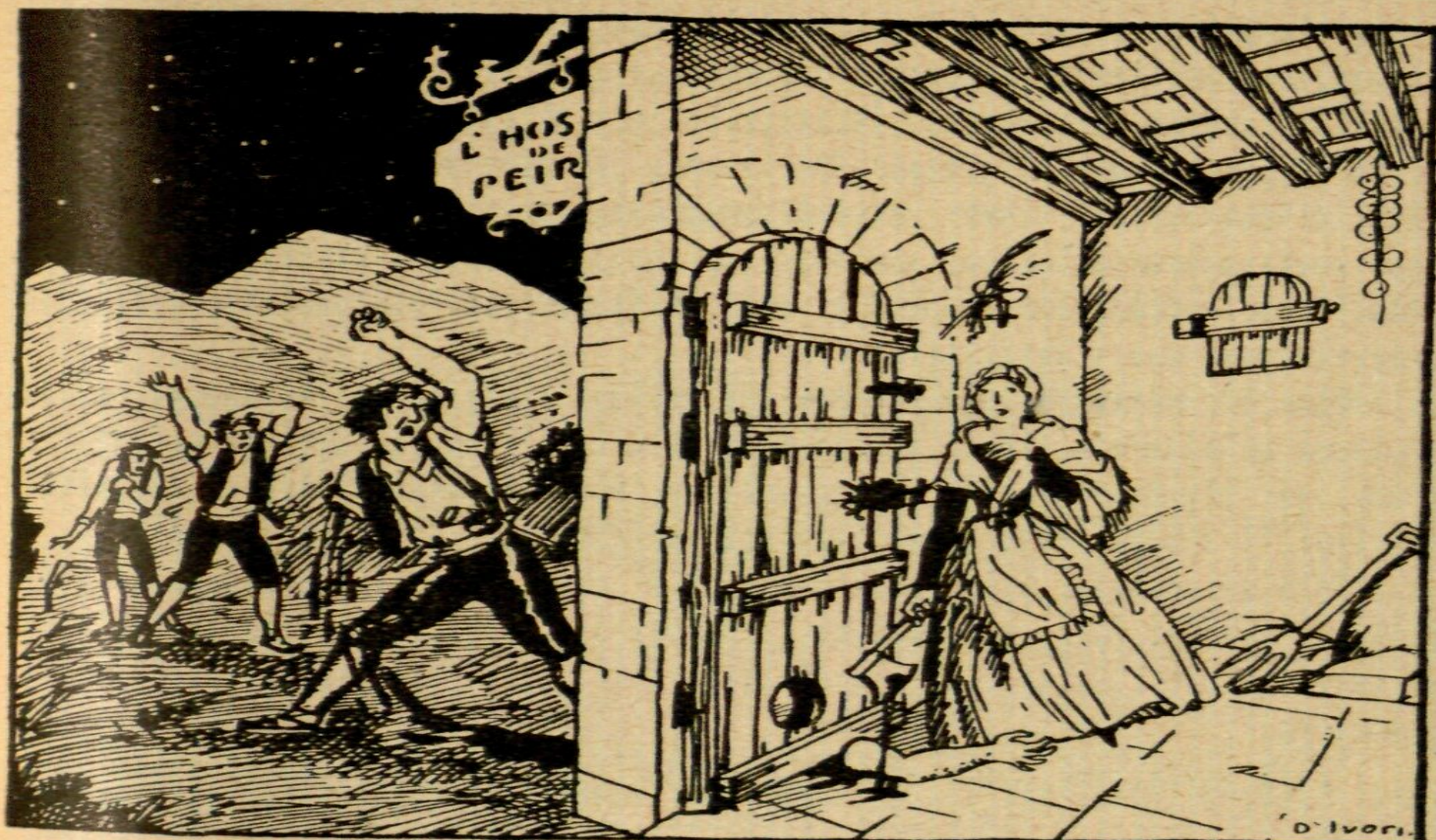

SUPERSTICIONS

Per als singlots

Es diu que desapareixen, si es dóna un ensurt al qui en té.

Igualment se'n van, si el que en pateix, mira ben quiet, durant cinc minuts, un objecte determinat.

L'Hostal de la Peira

FA ja alguns dies que fou inaugurat en el cor mateix de la nostra rambla barcelonina, un establiment públic muntat a l'estil pairal català, i li ha estat donat el nom d'Hostal de la Peira, segurament com a recordança d'aquell hostal muntanyenc emplenat de tipisme que un dia existí en un indret de la nostra terra.

El nom és el mateix; però, quin tret hi va de l'un a l'altre! Car, mentre aquest és un restaurant luxós, predisposat, en temps normal, a celebrar-hi actes de gala presència; ben diferent d'aquell, que era un hostal humil, un hostal de debò; d'aquells de clientela feta, d'atmosfera fumejant i de baf d'arengada; d'aquells, que a l'hivern els homes hi entren refregant de mans, i amb una dèria rutinària cerquen l'escalf d'aquella llar de foc atapeïda de peus, però que sempre n'hi caben de nous, car tothom s'estreny de bon grat; i tampoc no hi manca aquella mossa d'hostal, revinguda i de galtes rogenques, que trasqueja

d'ací i d'allà preparant feines casolanes... I tants altres detalls manifestants de les típiques disposicions d'aquest alberg muntanyenc.

En descriure la fesomia de l'Hostal de la Peira, voldríem addicionar-hi una facècia passada en el clos d'aquesta llar, mantinguda tradicionalment per les estrofes d'una cançó popular, la música de la qual ha estat recollida en diferents variants a molts contorns de Catalunya.

En el temps que ens referim, aquest Hostal, com molts d'altres, fou víctima d'una plaga de lladregots, que es dedicaven a assaltar aquestes llars hospitalàries, i robaven tot quant podien.

No sempre els sortien bé del tot, aquestes malifetes, puix de vegades topaven amb elements que estaven a l'aguait, i en aquest cas, en sortien malparats.

Vet ací, el cas de l'Hostal de la Peira. Gràcies a l'enginy de l'atrevida mosca de servei, fou possible deturar un d'aquests ignominiosos atropells que tan sovint es cometien.

Hom l'explica així:

Com hem dit, l'Hostal de la Peira era una d'aquestes enciseres llars muntanyenques, on a més de la parròquia habitual, solien eixoplugar-s'hi altres viants que anaven de camí.

Un dia, a última hora del vespre, s'hi presentaren tres dones demanant allotjament. Foren invitades a sopar, cosa que refusaren al·legant no tenir gana i que més convenient els era descansar.

La mestressa manà a la mosca de l'hostal que acompanyés les forasteres, amb el llum, a la cambra destinada.

La mosca fou traïdora, i una vegada tancada la porta, les espià pel forat del pany, descobrint que es tractava de tres homes disfressats de dona, armats amb pistoles al cinyell, i disposats a cometre un robatori.

Ella, en lloc d'explicar-ho tot a la mestressa, solament li digué la poca confiança que li mereixien els desconeguts hostes, pel qual motiu demanà a l'hostalera que se n'anés a dormir, que ella sola volia vetllar.

Així fou convingut. Tocaren les deu; els lladres baixaren, anant de dret a la cuina, on trobaren la mossa que s'havia disposat a fer l'adormida damunt d'uns sacs de gra. Per comprovar si certament dormia, li varen tirar tres gotes de cera al pit, mes ella, fent el cor fort, resistí de valent. Per a millor seguretat, tiraren al foc un braç de criatura, que, com diu la cançó:

Qui està despert, s'adorm;
qui dorm, dormit s'està.

Era un costum molt arrelat d'altre temps i de freqüent ús entre els lladres, quan aquests entraven en una casa i volien fer el fet amb calma i tranquil·litat, anar proveïts d'un braç de criatura, el qual, segons el dir de la veu popular, en ésser tirat al foc, aquell baf tenia la virtut de fer adormir la gent de la casa. Altres han interpretat la tradició dient que ha d'ésser precisament carn de criatura nonada. També hi ha qui ha cregut que no hi havia necessitat de tirar el braç al foc, puix, solament posant una candela encesa en cada dit de l'al·ludit braç, mentre aquestes duraven, podien els lladregots actuar sense por d'ésser sorpresos *.

En aquest cas, també el braç havia d'ésser nonat: i per a obtenir-lo, tenien de fer dos crims: la mare i el fill.

Malgrat l'ajuda d'aquesta creença, la mossa de l'Hostal continuà fent l'adormida i estar a l'aguait dels propòsits del lladregots, els quals sortiren ràpidament a fora al carrer, a xiular els altres companys aliats, per a començar conjuntament un saqueig a tot l'hostal.

En el precís moment que sortiren a fora, ella, amatent, els tancà la porta de l'hostal.

Els malfactors, al veure's atrapats per aquesta jugada, per una de les finestres pregaren a la mossa que els obrís, a canvi de lliurar-li una quantitat de diners. Fou endebades, car ella, naturalment, no accedí. Per fi, li proposaren que almenys els retornés aquell braç de criatura; ella no s'hi mostrà indi-

* APEL·LES MESTRES: *Llegendes i tradicions del Montseny*.

ferent, anà a la cuina, i amb una mà agafà el braç i amb l'altra la destral, i els digué, com diu la cançó:

— Per on us el daria
per on us el puc dar?
— Doneu-me'l per la porta,
per aquest forat que hi ha.

I efectivament, un dels lladres passà la mà per aquell forat rodó que sol haver-hi a la porta de moltes cases de pagès per l'accés dels gats. La mosca, en comptes de lliurar-li el braç, li endossà un cop de destral que li partí el seu per la meitat.

Podeu comptar, els clams desesperats del malfactor, que, enfurismat, encara pogué dir, mentre els altres emprenien la fugida:

Hostaler de la Peira
te'n pots ben recordar,
a la teva criada
la pots ben estimar
que t'ha salvat la vida
i l'hostal de robar.

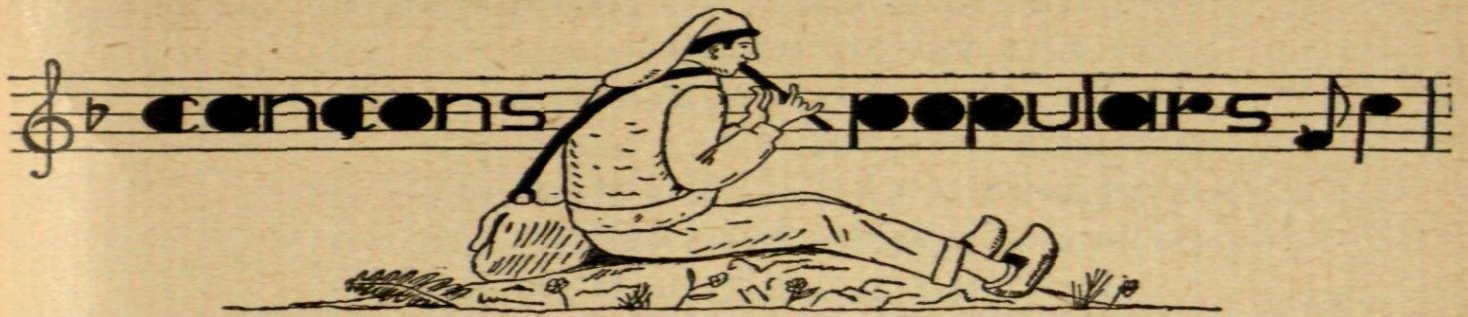
ANTONI FLOTATS.

IDIL·LI

Ets tu, gentil poncella,
la floreta més bella
del jardí de la il·lusió;
arrencar-te jo voldria
perquè, sens ta companyia,
de tristesa em moriria.
Tingues de mi compassió!...

JOSEP SANLLEHÍ.

L'Hostal de la Peira

*A l'Hostal de la Peira
xiribit, xiribit bom bom bomba va
a l'Hostal de la Peira
dames hi van anar o la la o la la
dames hi van anar.*

— Som unes pobres dames
si ens voleu allotjar?

— Obre la porta, noia,
i deixa-les entrar.

Diuen a la mestressa:

— Què hi ha per a sopar?

— Hi ha caragols amb ceba,
samfaina i bacallà.

La una no en té gana,
l'altra no en vol menjar,
l'altra està prenyadeta
i al llit se'n vol anar.

Demanen una cambra
per poguer-s'hi ficar;
la mossa se les mira,
no li van agradar.

— Tu, mossa, pren el llum;
vés-les-hi a acompanyar.
Quan foren dins la cambra
se'n varen despullar.

La mossa n'és traïdora,
pel pany les va mirar,
se'n baixa baix la cuina,
se'n posa a sospirar.

— De què sospires, mossa?
què en tens de sospirar?

— Què haig de tenir, mestressa?
que ens volen robar.

Porten calceta curta,
pistoles al costat.
Aneu-se'n al llit, mestressa,
perquè jo en vull vetllar.

Doncs que, si no m'enganyo,
ens tenen de robar.
Al llit va la mestressa,
ella a l'escó es posà.

Allà a les deu tocases,
els lladres van baixar,
ja en van de cambra en cambra
per veure ço que hi ha.

Ja n'entren a la cuina,
la mozza hi van trobar,
al veure-los que entraven
ja se'n posa a roncar.

Se'n feia la dormida
damunt d'uns sacs de blat,
tres gotetes de cera
al pit li van tirar.

La mozza n'és traïdora,
ronca que roncaràs;
la un en diu a l'altre:
— Ben dormida n'està.

Un braç de criatura
al foc en van tirar;
qui és despert s'adorm,
qui dorm no es despertará.

Ja en surten al defora,
se'n posen a xiular,
la mozza n'és traïdora,
la porta els va tancar.

— Obre'm la porta, mozza,
cent duros te'n vull dar.

— Ni per cent ni per mil
la porta s'obrirà.

— Aquell braç de criatura
si me'l volies dar.

— Jo prou te'l donaria
mes no el puc apagar.

— A la gerra de l'oli

l'hauries de tirar.
La mossa n'és traïdora,
a la cuina se'n va.

Agafa el braç de criatura,
la destral a l'altra mà.

— Per on te'l donaria?
per on te'l puc donar?

Dona-me'l per la porta,
per aquell forat que hi ha.

— Treu-ne la mà per la porta
que el braç te'n vaig a donar.

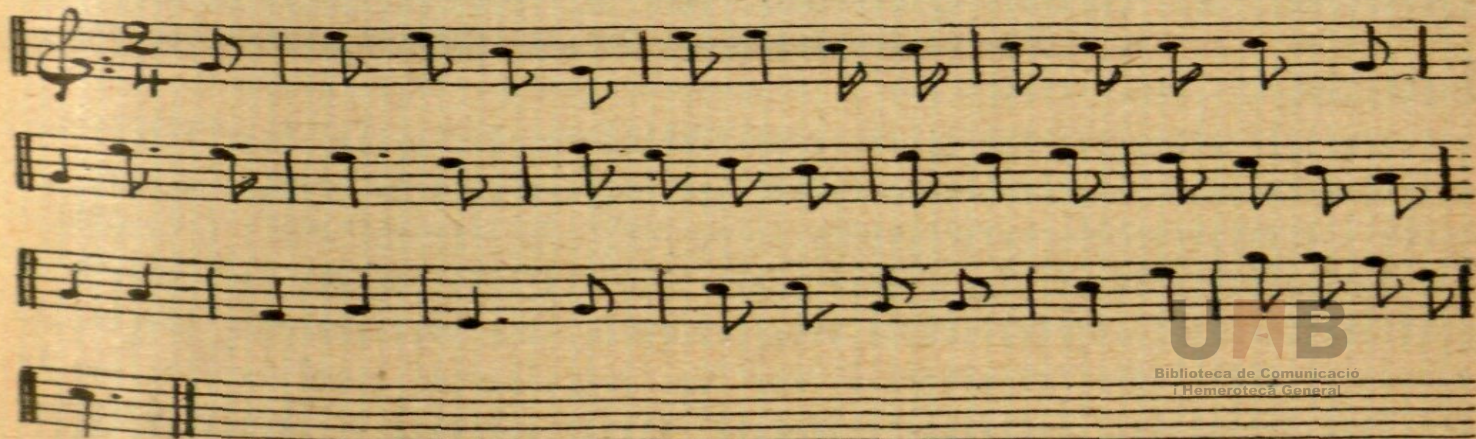
Pensant-se que li donava,
el seu braç li va tallar.

— T'asseguro, criada,
que me l'has de pagar.

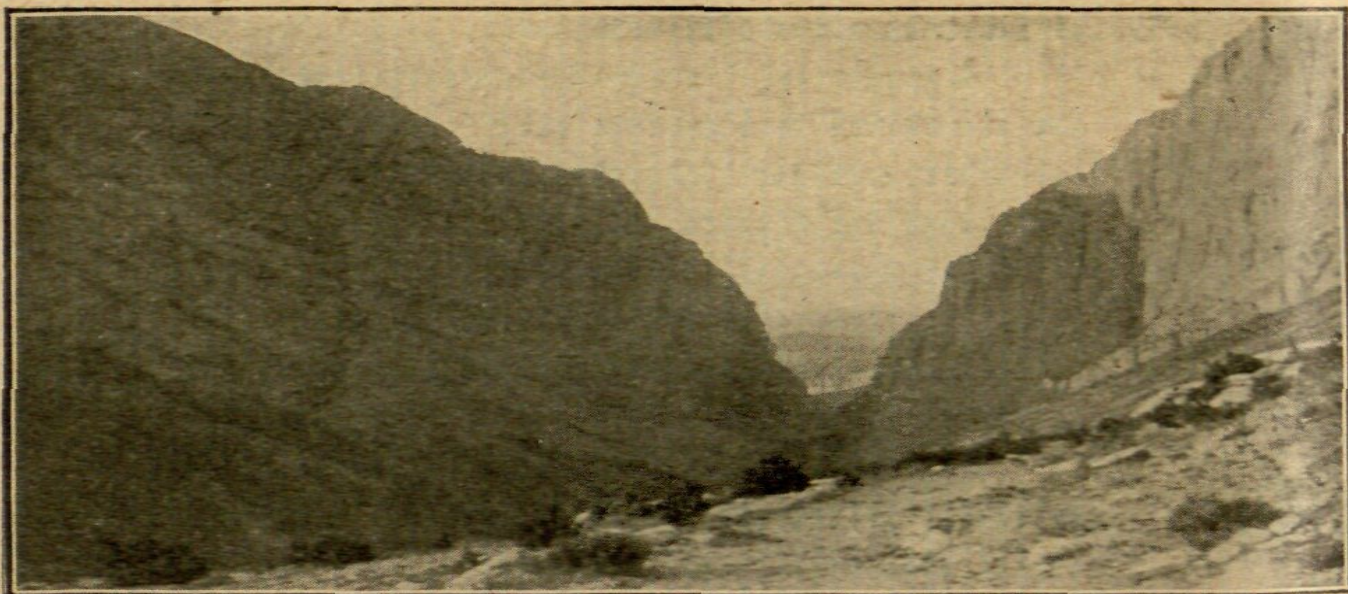
Amb la sang de tes venes
les mans em vull rentar,
i amb ta cabellera
me les vull eixugar.
Hostaler de la Peira,
te'n pots ben recordar,
a la teva criada
bé la pots estimar.

Que t'ha salvat la vida
i l'hostal de robar;
dels tres fills que en tens
li pots donar a triar.

A l'Hostal de la Peira
xiribit, xiribit bom bom bomba va
a l'Hostal de la Peira
dames hi van anar o la la o la la
dames hi van anar.

De la col·lecció E. Martín.

Montsec. - Congost de Montrebei.

De Balaguer estant

EL MONTSEC

Els naturals del país no estan gaire per orgues i escalen el Montsec pel dret, sense tenir en compte la bellesa del paisatge i altres consideracions. Ells van per feina i cerquen la drecera malgrat que hagin de saltar com les cabres. L'excursionista, però, no porta tanta pressa i, demés, és home que li plau d'admirar el terreny, de bescanviar unes paraules amb el traginer i amb el pastor, de girar-se a calcular el camí que ha fet i, particularment, de deixar per al darrer moment el plat fort de l'excursió.

Així s'explica que els itineraris que ha fet l'excursionista facin sempre giragonses i marrades; és que l'excursionista paladeja. L'objectiu de l'excursió és assolir els 1.677 metres del Coll d'Ares, però el perfecte excursionista esguarda, de moment, aquella altura des de lluny i es fa aquesta reflexió: — Ja hi ha temps; primerament tinc altres llocs a visitar i a conèixer; demà ens veurem.

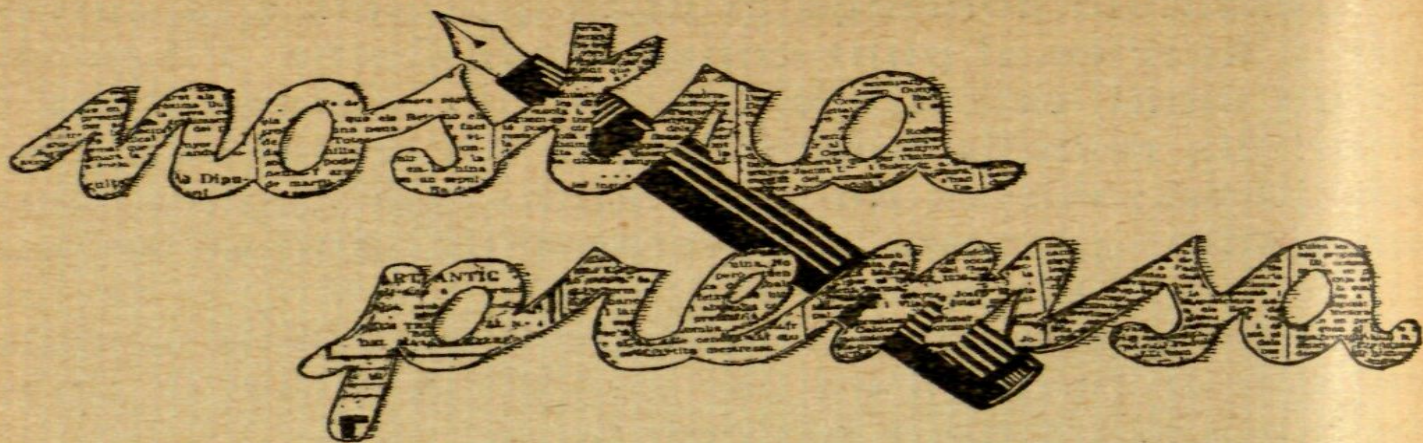
L'excursió comença al camí que neix a la carretera d'Ager en el punt conegut per Corba d'Agulló. Es un camí carreter custodiat per alzines joves i arços; els rostolls indiquen que les terres són ben aprofitades; vinyes no molt grans, però polidament arranjades; plantats d'oliveres i de tant en quant una clapa d'alzineres recorda l'ascendència de les boscúries que ha tingut aquest terreny. Uns matolls de joncs al marge d'un regueró eixut i unes codines fan saber que l'aigua hi corre sovint.

Un quart d'hora de caminar i s'entra a Agulló, poble edificat sobre la roca viva i de carrers tortuosos i estrets. Unes eres a l'entrada del poble i un autocamió al ras. Un carreró costerut en el qual si allargueu els braços fregueu les parets de les cases; una placeta irregular; un altre carreró, mig barranc mig túnel, i torna a venir el paisatge d'alzines, de ceps i de rostolls. Ara el camí es blinca i es caragola, s'enfila, s'ajaça. Els rostolls es troben més escassos. Els rebolls es fan amos de més extensions. El terreny és més accidentat i les parets de pedra per plantar cara a les barrancades sovintegen. Unes binses de guix cristal·litzat surten entremig de la terra grisenca.

Un muntet de cases que adquireix la forma triangular se us presenta en un giravolt del camí. Es Corsà. Mireu el rellotge i trobeu que haveu caminat una hora. A mà dreta del camí hi ha unes construccions blanques. Són les Masies de Corsà. Deixeu el poblet a mà esquerra i continueu la marxa per un camí pla; cinc minuts i el camí es divideix en dos. No cal dubtar gaire; no haveu d'anar al Montsec? Doncs, agafeu el camí de dalt. L'altre es llança apressat cap a baix en direcció del riu, passa el pont i s'interna per Aragó. Aragó, he dit? Bé ho diuen així, els naturals. Parlen el català, un català ben pur, certament, però es diuen aragonesos. Jo, els hi he escoltat més d'un cop: — Vosaltres, els catalans...

D. CARROVÉ I

UAB
Biblioteca d'Estudis i
Hemeroteca General

Prensa Barcelonina Vuitcentista

IV

Any 1842

CIUDADANO PAPAGAYO. — Aquest periòdic, escrit en llengua castellana, començà a sortir el dia 13 de febrer del 1842; no tenia data fixa de sortida, puix sortia quan ho creia convenient, per això veiem que el número 2 porta data del diumenge, 20 de febrer, i el número 3, del dissabte, 26 de febrer. Constava cada número de 8 pàgines, tamany 230 × 150 mil·límetres. El preu de subscripció era: cada 8 números, 5 rals; el número solt, valia 6 quartos. Primerament va ésser estampat a la impremta de J. Roger «en los Capuchinos», i des del número 6, a la impremta del «Papagayo». La Redacció estava instal·lada en la mateixa impremta, carrer dels Canvis, 17.

«Ciudadano Papagayo» pertanyia al partit de la reacció, i portava a terme una forta campanya d'oposició contra el Govern. Els seus atacs eren fets en forma satírica, però amb una sàtira violent, sense pietat, la qual cosa li ocasionà una forta persecució per part de l'autoritat, que li valgué moltes denúncies i fortes penyores, fins arribar a ésser embargat, per l'autoritat, tot el material de la impremta, a l'objecte de satisfer les penyores que se li havien imposat. Portava una secció fixa que es titulava «Picotazos», i comptava els números per «chillidos».

Era l'ànima d'aquest periòdic, Nicasí Milà de la Roca, el qual, a conseqüència de les persecucions

sofertes pel periòdic, va veure's obligat a suspendre la seva publicació, i va sortir l'últim número el dia 24 d'abril del mateix any 1842.

EL PAPAGAYO.—Continuant la campanya iniciada amb el «Ciudadano Papagayo» i havent-se vist obligat a suspendre la seva publicació, com ja hem indicat,

DOMINGO 29 FEBRERO.

AÑO 1842.

NUMERO 2.

Quietos aquí, Canalla revoltosa!

Se suscribe al CIUDADANO PAPAGAYO a 5 rs. por cada 8 chilitos ó números en la Librería de D. Agustín Gaspar frente la Lonja. En la tienda del limpia botas de la plaza del Teatro, y en la Imprenta y Litografía de Roger en los Capuchinos.

Los números sueltos se venden a 6 cuartos.

VAYA DE CARNE Y DE DERECHOS.

Amigo el Papagayo del pueblo y muy particularmente de los infelices jornaleros no puede mirar con indiferencia el que las Autoridades populares, verdaderos tutores y curadores de aquel, no

degut a les persecucions sofertes, Nicasí Milà de la Roca fundà un nou periòdic: «El Papagayo», que començà a sortir el dia 29 de juny del 1842. Portava el subtítol «Periódico satírico joco-serio, político, comercial y teatral». Constava de quatre pàgines, tamany 370 X 250 mm., i era venut el número solt a 6 quartos. La presentació tipogràfica era molt acurada, i el seu caire, humorístic i satíric. El seu text era bilingüe. S'estampava a la impremta de F. Garriga, i l'editor responsable era en P. Trullàs. Procurava «El Papagayo» amb les seves cam-

panyes, deixar al descobert els principals fets dels personatges polítics de l'època, especialment de Baldomer Espartero, contra el qual anaven els principals atacs del periòdic. Va publicar notícies que el ferien fortament en els «Apuntes históricos sobre el general Espartero» (2 octubre). Els fets que es relaten en aquest treball, no es troben explicats en cap de les moltes biografies que s'han publicat del famós Duc de la Victòria. La major part dels gravats que publicava el periòdic i en tots els números, «El Papagayo» tractava del contraban anglès que protegia el regent Espartero.

La prosa d'en Milà de la Roca tenia un estil verinós, la qual cosa valgué nombroses denúncies al periòdic i fortes persecucions al seu director. L'historiador Pi i Arimon parla d'aquest periòdic en la seva obra «Barcelona antigua y moderna» (Vol. II, pàgina 973), i diu que «El Papagayo» «predisponía en sus insidiosas doctrinas los ánimos contra las autoridades constituídas, desacreditaba las reputaciones más bien sentadas, infiltraba en la clase proletaria un odio mortal a los hombres de la situación, metía cizaña donde quiera, mojaba en hiel su pluma al ocuparse en la persona del regente». Després del bombardeig de Barcelona que, ordenat per Espartero, tingué lloc el novembre del 1842, Milà de la Roca va tenir d'expatriar-se, puix se li féu la vida impossible, suspenent-se per tal motiu la publicació del periòdic.

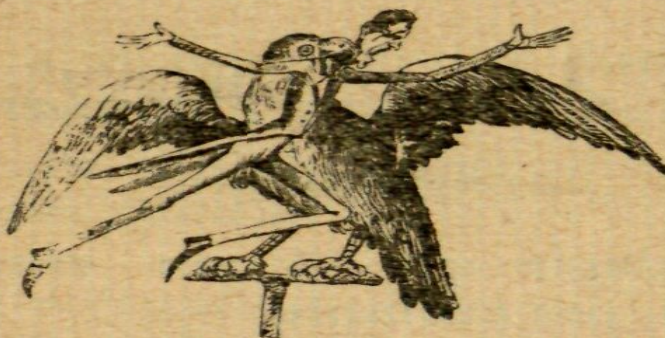
El dia 24 de febrer del 1843, «El Papagayo» va aparèixer novament, continuant la seva campanya contra el govern amb més valentia que abans. Milà de la Roca va explicar en les mateixes columnes del periòdic les innombrables persecucions de què era objecte en els seus dos articles titulats «Historia de «El Papagayo» (març i abril del 1843), on es demostra el despotisme que regnava en aquella època. Les autoritats es valgueren de tots els mitjans per a desfer-se d'aquell enemic que tant els atacava, i res no conseguiren amb ofertes de diners ni amb suspensions del periòdic, que als pocs dies reapareixia amb un nou títol. Milà de la Roca estigué vuit dies empresonat en la Ciutadella de Barcelona, sense

explicar-li els motius, i amb tot i que sofrí moltes més vexacions, no desistí del camí que s'havia emprès. No obstant, el periòdic no pogué continuar, publicant el darrer número de «El Papagayo» el dia 27 de maig del 1843, fent-se càrrec dels compromisos contrets amb els subscriptors, un nou periòdic que

Nº

MIÉRCOLES 20 DE JUNIO DE 1843

6 CUARTOS.

EL PAPAGAYO

PERIÓDICO SATÍRICO JOCO-SERIO POLÍTICO, COMERCIAL Y TEATRAL.

El papagayo es un animal que vive en las montañas y en las selvas, y es muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.

PROSPECTO

Cuando en 1843 se publicó el primer número de este periódico, el público se dio cuenta de que era un animal muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.

Y el papagayo dice: «Bueno, yo sé que soy un animal muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.»

Y el pueblo que vive en las montañas y en las selvas, y es muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.

En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes. El papagayo dice: «Bueno, yo sé que soy un animal muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.»

Y las gentes que pasan y oían esta terrible de paraban y repetían: Bendito pío! Dios te bendiga y te libre de mal de ojo, d de corada de burro, o de arbitrariedad de mal gobierno que es la misma o de alarvos, y de pronunciamiento, que en estos tiempos son el mismo y mas provechoso recurso para los que buscan gangas á costa de los pobres, á quienes dan á roer el hueso.

El papagayo dice: «Bueno, yo sé que soy un animal muy curioso y divertido. En este número vamos a ver cómo se comporta en la corte de los reyes.»

amb el títol «La Prosperidad» va publicar-se del 27 de maig al 9 de desembre del 1843.

«La Prosperidad» estava escrita pels mateixos redactors de «El Papagayo» i en el programa que va publicar en el primer número deia que el seus ideals polítics eren els mateixos que els que havia defensat el citat periòdic i que «ni tememos al poderoso, ni nos acobardarán las amenazas», fent a continuació un inventari de les persecucions sofertes per «El Papagayo» i que en resum eren deu denúncies, tres penyoraments, sis persecucions i dos empresonaments.

JOAN TORRENT.

GEOGRAFIA FOLKLORICA

Corrandes i Aforística Popular Vallesana (Acabament)

Hi han adagis que donen entendre alguna situació, per exemple:

34. *Si el Vallès fos un ou,
el rovell fóra a Palou.*

35. *Sant Cugat del Vallès,
tal s'anomena
que no saben on és.*

Així diuen també:

36. *Sant Cugat del Vallès,
molts l'anomenen
i no saben on és.*

Altra:

37. *El poble de Montornès
molts l'anomenen
i no saben on és.*

38. *Els que van a Marata,
hi van un any i en tornen l'altre.*

Marata, es una parròquia de Les Franqueses del Vallès.

També en trobem que són referent als climes i al temps, com:

39. *Temporal de «mal niu»
ningú no se'n riu.*

40. *Vent narbonès,
ni plou ni aclareix.*
41. *Trona a cap de riu?
Pluja segura.*
42. *Quan Sant Llorenç porta capa,
la pluja no s'escapa.*

Es refereix a la muntanya de Sant Llorenç del Munt.

43. *Quan el Montnegre, porta capell,
no et fiïs d'ell.*
44. *Si vols salut,
a Sant Cugat en venen.*

degut al clima sec i sa que hi ha a Sant Cugat del Vallès.

I fins hi tot, n'hi ha que són dedicats o es refereixen a mercats, fires, devocions i festes; com ho diu el poble:

45. *El mercat de l'Ascensió,
la minyona fira al minyó.*

El dia de l'Ascensió, es fa el mercat principal a Granollers, que en aquest dia en diuen «dels promesos».

46. *La fira d'hivern és bona
si la bossa sona.*

Es refereix a la fira d'hivern de Sabadell.

47. *De Sabadell, a Sant Valerià,
nou serres s'han de passar.*
48. *De Polinyà, a Sant Valerià,
set serres s'han de passar.*

Sant Valerià (molts pronuncien Sant Batllerià) és una ermita que està a Can Coscó de Palaudàries, terme municipal de Llíssà de Munt; cada any, el segon diumenge després de Pasqua, s'hi celebra el

seu aplec, que és dels més concorreguts de la comarca, especialment per la gent pagesa.

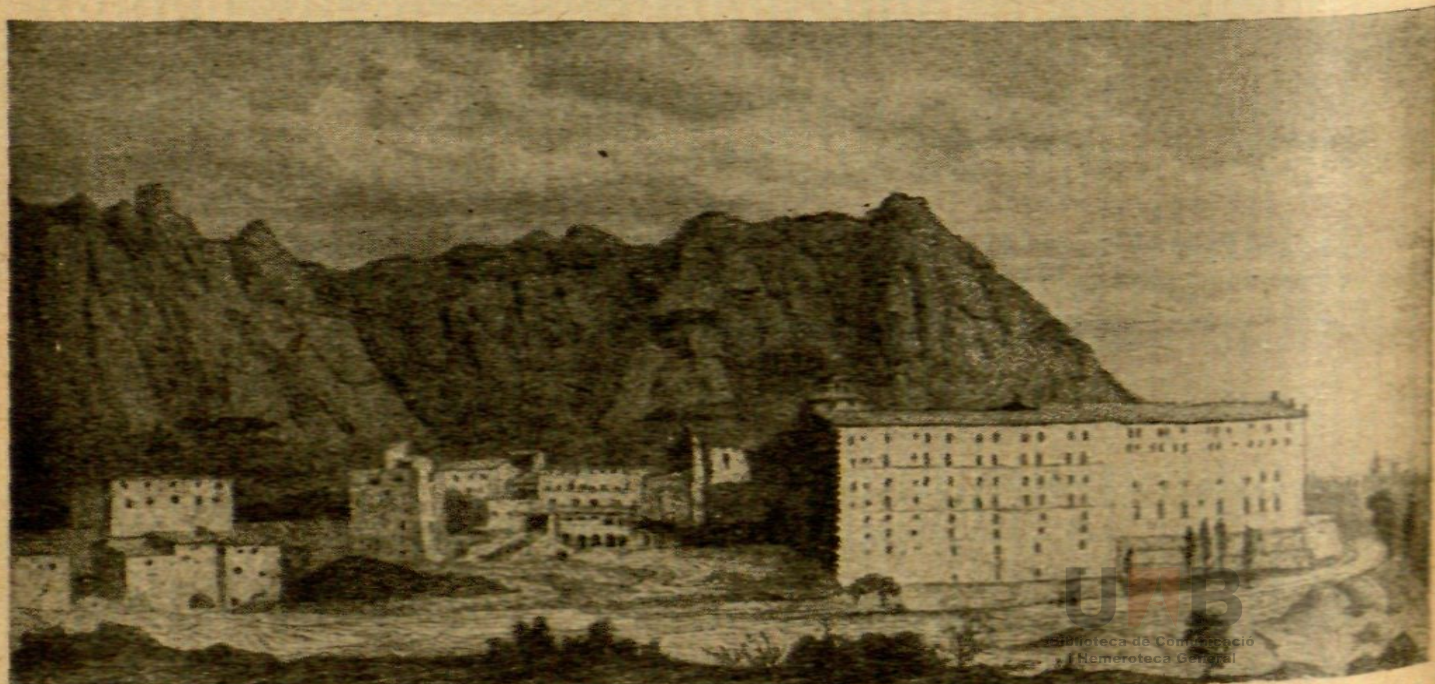
49. *La Mare de Déu de les Arenes,
cura el mal de totes menes.*

Aquesta imatge està en una capella, a la parròquia de Sant Feliu del Recó (Muntanya de Sant Llorenç del Munt).

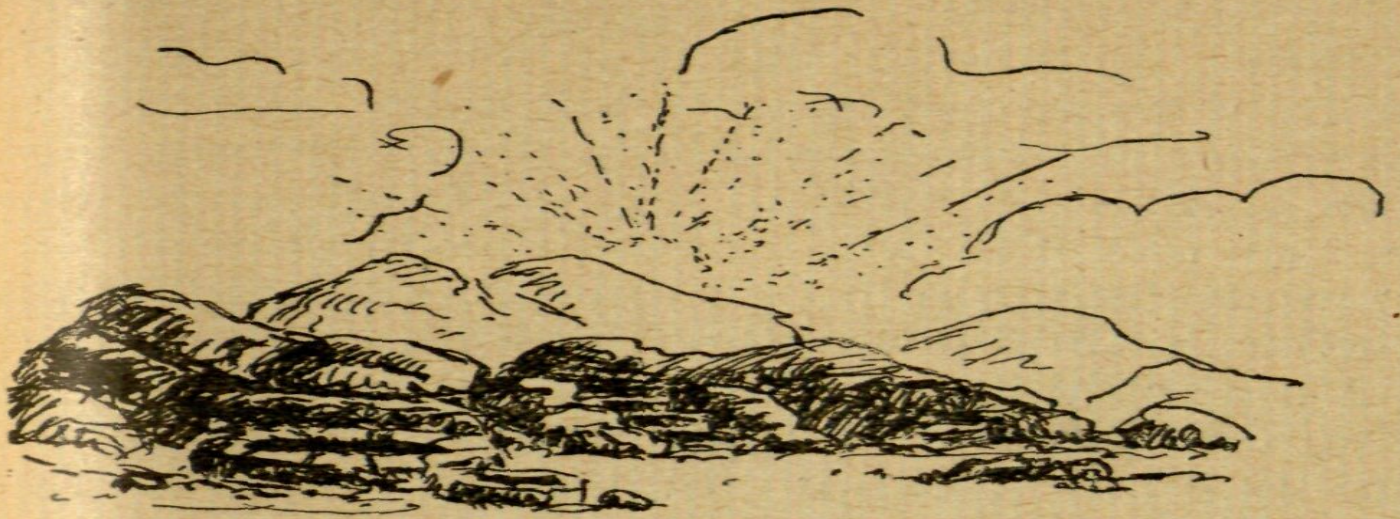
50. *El qui va a Montserrat
i no passa per Santiga,
es deixa la Mare
per veure la filla.*

o sia la Verge bruna. L'Antiga, dita Santiga, segons tradició, és anterior a la M. de D. de Montserrat, per això diuen aquella corrandà, i principalment els pobles de l'alta Conca del Riu Besòs, i també algun del Maresme, els quals, per anar a Montserrat, antigament passaven per Santiga.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

Montserrat, tal com estava al segle XVII.

Les muntanyes de Catalunya

XXXIII

PUIG DE FINESTRELLES

EXCURSIÓ, aquesta, bonica perquè sí, extensa, de bells aspectes muntanyencs i de reconades delicioses, que s'inclou magníficament en un programa d'excursions pel nostre Pireneu.

Sortirem de Ribes, i cap a Núria, i per la vora dreta del riu de Finestrelles completarem la nostra sortida; fruïm de bells espectacles de muntanyes i fondalades, amb reconades belles i espaioses, per on hi passa tranquil·lament el petit curs de l'aigua.

Deixem dessota el camí, la caudalosa deu de l'Embut, que brolla als peus d'unes roques. Aquest molt notable corrent d'aigua és el mateix que bon tros de metres amunt s'amaga en el seu curs, en el forat de l'Embut, recorrent tan llarg curs entaforat dins de les concavitats de la terra, tornant a sortir en aquest lloc que ens trobem, tot mansoiament, sense el més petit brogit ni remor.

A l'esquerra es deixa la molt estimbada barrancada de l'Embut, dreta i destarterada.

Seguim a la dreta el camí del Coll de Finestrelles, que revolta la Coma de Llebrada, i deixem l'accidentat corriol que remunta en giragonces per dessota el Roc de la Maula.

Com ja hem dit, seguim el camí de la dreta, fàcil de reconèixer, car és el que està més ben marcat en

aquest enforcament, per ésser el que va directe a Cerdanya, molt freqüentat a l'estiuada. Puja, el camí, per dreta ziga-zaga, durant molt bona extensió, tot remuntant per dessorre la Jaça de la Llebrada.

El camí és tot voltat de fortes i fresques recolzades, i en una d'elles hi trobem una molt ben acondicionada font, que no cal dir que ens proporciona un plaer, amb el seu consegüent descans.

Poc pensem nosaltres que estem portant a terme l'ascensió que ens ocupa aquesta ressenya, ja que el camí està cobert de lliç i herbat faldar, amb pujada —tret d'alguns trossos— molt suau, fins al cap de certa estona; en essent gairebé a dalt, l'aspecte no es mostra trist i desolat.

Va desapareixent el glebatge; el pedregall comença a agafar increment i s'empara en tot el camí, mentre aquest continua ja a fer sobtats revolts per a guanyar alçada.

I en un d'aquests revolts, sense dar-nos compte ens trobem al cim del Coll de Finestrelles, de 2.558 metres d'altitud hipsomètrica, situat entre el Puig del mateix nom a l'Est, i el Puig de Segre a l'Oest.

Es frueix d'un bell punt de vista sobre les valls afluent de Núria, i llunyans espais a Migjorn, ja sobre la vall del Segre i la Cerdanya, limitada pels pics i serralades del Carlit.

Des del Coll, no ens cal més que anar escalant la forta pujada vers llevant, enmig de la clapissa, mentre el camí va fent-se més atraient. A la dreta s'obren les valls de Núria i la Llebrada als peus; es destaca també entre la relluent verdor del fons, petits corrents d'aigua que s'escorren tot serpentejant, mansos i joganers, per anar a formar el riu de Núria, que salta esbojarrat per les gorges, fins anar a raure al Fresser, mentre que altes muntanyes de tirat esplèndid tanquen l'horitzó.

A l'esquerra, es desenrotlla, sota els caients enasprats i en davassalls de clapissa, el grandíols circ de la Culassa, que es troba completament tancat per cims alterosos i matisat per la verdor relluent dels prats i pasturatges, la negror intensa de les sanes pinoses i els tons variats de les roques trossejades i penyalars; mentre que el naixent riu Segre s'hi en-

dinsa, per a trobar-hi una sortida sota el relluent Roc del Vidre, en l'engorjat de Llo.

Al lluny es troba el Pla de la Perxa i gran part de la Cerdanya, el calvari de Font Romeu entre boscos en el rampant de la serra, les muntanyes del Carlit, i més cap a Occident les d'Andorra i el Pallars.

En aquesta pujada deliciosa, sots el punt d'albir excursionista, cal fer una paradeta, més que per a reposar un xic, per a girar-nos endarrera i contemplar embadalits la gegantesca massa del Puigmal, que ofereix molt bon aspecte, sobresortint imponent i feixuc de tots els seus voltants, i del verdós Pla dels Eugassers. L'aspecte natural és magnífic.

I enmig de tan bella natura, arribem al Puig del Coll de Finestrelles, de 2.700 metres d'altitud.

Des d'aquí es puja en fadigosa escalada per a assolir el Puig desitjat.

I al cap d'uns 20 minuts de forta embranzida hi arribem. El Puig de Finestrelles es troba a 2.826 metres d'altitud; s'alça arrogant, destacant-se en la carena, formant un nus important, del qual se'n desprèn en direcció N. una serra alterosa que separa la vall del Segre de la Coma d'Eyna.

Totes les pendents d'aquest Puig, estan formades per davassalls de pedres molt rectes, i en alguns punts espadades, mentre que el panorama que es divisa és esplèndid. Els horitzons són extensos per tots indrets, i els fons de les valls ofereixen un aspecte molt interessant i pintoresc.

Al costat N.O. es desenrotlla l'imponent circ de la Culassa, i al N.E. la reclosa Coma d'Eyna, rica en fonts, pasturatges i plantes exquisides.

Pel costat de Migjorn, les encisadores Valls de Núria s'esbadellen rialleres, oferint bells aspectes de moltes i variades tonalitats.

Mentre que al fons, lluny de les nostres mirades, s'estenen joliues i joganeres totes les altres planes i valls que circumden tot el territori de Catalunya.

* * *

Al proper número us parlaré d'una excursió a Sallagosa.

J. NADAL I RIBAS.

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

ACROSTIC

. . . D
 . . I
 B
 . U
 I . .
 X
 . A
 N .
 T
 S

LOGOGRIF NUMERIC

1234567	Pintor.
145673	Adverbi.
32173	Notícia.
1756	Peix.
764	Líquid untuós.
14	Nota musical.
1	Consonant.

Els punts deuen substituir-se per lletres, la col·locació de les quals permeti llegir en cada ratlla el cognom d'un conegut dibuixant.

CONVERSA

—Escolta, Jaume, dimarts et vaig veure a la Rambla amb el teu cosí.

—Amb quin cosí?

—Amb el que ja he anomenat.

TARJA

Juli i Didac Pessus i Gifis

Tarragona

Combinar degudament aquestes lletres de manera que resulti el títol d'un drama català i el nom i cognoms del seu autor.

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 60

Intrínquilis: *Segon, Quart, Quint.*

Endevinalla: *Duc una poma a la butxaca quan vaig a l'hort, i allí en trobo una, que fan dues.*

Tarja: *Curiositats de Catalunya.*

Quadrat: *Aleix, Benet, Caius, Zenon, Mateu.*

Acròstic: *Davi, Cabré, Tort, Nolla, Borràs, Sanpere.*

UAB
Universitat de Barcelona
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA